

Kring ett beredskapsminne

Efter 5 års — eller för en inkallad och räknat efter intervallerna rättare sagt 40 månaders beredskapstjänst — finns det naturligen en hel del minnen, som grävt sig mer eller mindre djupt in. Några av dessa intressera helt säkert även denna tidskrifts läsare, ehuru jag medger att saken bleve ännu mera intressant, om man kunde blotta en del detaljer, något som ju emellertid, än så länge, inte gärna är lämpligt.

Jag hade en vid mobilisering rätt ansvarsfull befattning, och en afton de första dagarna i april 1940, efter hemkomsten från mitt civila arbete, ringde det två signaler på telefon: »llsamtal från — — — Xy.» »Så där, ja — nu är det färdigt», tänkte jag — man hade ju läst tidningarna. Och det var det också! »Omedelbar inställelse i — — — Xy, avresa med första tåg, helst snälltåget i kväll», löd ordern. Ja — det var ju bara att packa och resa, vilket ock skedde.

Framkommen blev det bråttom — jag tjänstgjorde vid en större stab — och landstormen (på den tiden fanns det inte som nu, då landstormen är avskaffad, »lokalförsvarsförband» utan endast landstormskompanier samt en och annan bevakningspluton) var redan inkallad och under utrustning på respektive samlingsplatser. Lstförbanden skulle vara färdiga om 3—4 dagar samt därefter omedelbart avgå till sina grupperingsplatser längs gränsen.

På staben rådde en väldig hets med utsändning av instruktioner och order samt förberedelser av alla slag. Och fast det till en början var litet knaggligt — de flesta av tjänstegrenscheferna voro civila och ovana — gick det i alla fall något så när. Värst var det med skrivbiträdena (även *de* civila), som inte hade en aning om hur en tjänsteskrivelse skulle se ut, ja, knappast ens kunde skriva maskin — annat än med pekfingerarna! Men allt gick och med det intresse

och den villighet som överallt visades samt med begagnande av övertid till långt in på kvällarna hunno också vi på staben, på dessa första 3—4 dagar, med vad vi skulle, och det hela syntes ordna sig.

Då kom på lördag förmiddag — jag vill minnas det var vid 10-tiden — det första klubbslaget, eller »provet» kanske man skulle kunna säga. Det var telefon till mig från gränsen. »Jo — det här är landsfiskal NN i — — —. Jag är f. n. här i — — — och vill underrätta om att enligt mig alldeles nyss av en vän på andra sidan gränsen lämnade meddelanden kommer flera tusen man främmande trupp under reträtt att i natt här överskrida riksgränsen och måste omhändertas.» »Är landsfiskalen verkligen säker på det?» svarade jag tvivlande. »Absolut — min vän, som är fullt pålitlig, avlyssnade tidigt i morse på andra sidan gränsen ett telefonsamtal från en högre stab till en lägre, och där gavs tydliga order om att riksgränsen i natt skulle överskridas just här. Det gäller nog 8,000—10,000 man, men de komma säkerligen ej alla i natt utan en del i natt och en del i morgon natt. För resten är det bråkigt därinne, ingen ordning, nästan panik och myteri (kommunister och nazister lära slåss sinsemellan). Som bevis för vad jag säger talar jag om, att vid ovannämnda avlyssnade telefonsamtal den lägre staben svarade den högre: »Med vad rätt ger Ni den här ordern?» Det ena gav det andra, men inför situationen att fienden är dem tätt i hälarna med kulsprutor och flygmaskiner, så att de inte våga marschera om dagarna utan gömmer sig i skogarna och går om nätterna, blev resultatet till slut, att ordern skulle komma att åtlydas. Ni kan vara fullt säker på att vad jag nu meddelat är riktigt, och det måste omgående ordnas med mottagande, avvärjning, förläggning och mat.» »Det skall ordnas», svarade jag karskt, »men håll mig pr tel. underrättad om händelsernas gång» — och det lovade landsfiskalen.

Jaha — där stod vi nu! Med *ett* landstormskompani 2—3 mil söder om den plats, där riksgränsen skulle överskridas,

En landstormskompani rycker in på en av de gamla mötesplatserna.

och en bevakningspluton på själva platsen! Situationen var litet prekär och tiden kort — därtill en lördag. Jag gick in till chefen.

Det är icke möjligt att i detalj redogöra för *hur* vi ordnade upp det — det skulle bli alltför vidlyftigt och saknar här kanske också intresse. Det blev rekvisitioner av järnvägståg, skolor, samlingslokaler, mat, hö och halm (det väntades bl. a. minst 500 hästar) och allt vad som i övrigt kunde behövas. Lyckligtvis var landstormskompanichefen (landstormskompaniet hade förstås ögonblickligen biltransporterats till vederbörlig ort) i det civila ordinarie häradshövding just i den orten, så han kände alla större bönder och ledande män, vilket lättade arbetet avsevärt. Bland det värsta var att i tid få dit erforderlig ytterligare bevakningstrupp — på närmaste regemente pågick som bäst mobilisering — men hur det nu var, kom i alla fall under nattens lopp med buss- och lastbilstransport fram även en del linje-

trupp. Då var emellertid riksgränsen redan överskriden och avväpnandet i full gång — landsfiskalen, som ringt mig flera gånger under dagens lopp (liksom även landstorms-kompanichefen), ringde ånyo vid 9-tiden på kvällen och sade helt kort: »Ja, nu ha de börjat komma — det är emellertid ingen indelning i förband eller så, utan befäl och manskap gå alla i en kolonn, 4 och 4, infanterister, artillerister och trängmanskap om vartannat — men det tycks gå bra det med och våra landstormsmän sköter sig finfint. Den enda klagan som hörs kommer från den främmande truppen, ty den är otålig och tycker att avväpnningen inte går fort nog, så vi måste till slut ordna med upplag på ömse sidor om landsvägen och där fick de lägga gevär och ammunition undan för undan, allteftersom de passerade.» Efter avväpnningen transporterades den främmande truppen med bussar och bilar ned till det 2—3 mil avlägsna, närmaste större samhället, där det ordnats för natten. Vädret var det sämsta tänkbara med regnblandat snöglopp.

Nästa natt skulle det ju emellertid komma minst lika många till — kanske flera — hur ordna även för dem? Båda omgångarna kunde samhället varken härbärgera eller utspisa, så där hux flux — inte ens med hjälp av ortsbefolkningen. Den första omgången måste bort, och här kommo järnvägstågen till nytta. Vi hade på morgonsidan fått veta, att sex stora militärtåg skulle ordnas omgående och att det första kunde väntas till samhället följande dag (söndag) vid 10-tiden. Det kom också. En timma efteråt var det fullastat och avgick kl. 11,00. Ett andra skulle komma kl. 13,00 och avgå kl. 15,00 samt ett tredje komma kl. 18,00 och avgå kl. 21,00. Båda expedierades programenligt. Alla tre tågen voro till bristningsgränsen fullbelastade. Nu voro utsikterna lugnare att kunna reda upp situationen även nästa natt, helst som ytterligare ett tomtåg skulle komma in omkring kl. 23,00.

Landsfiskalen fick emellertid rätt — han var tydligen riktigt underrättad om läget — ty från ljusningen söndags

Uniformen har kommit på.

morgon till mörkrets inbrott på kvällen, alltså under hela söndagens lopp, kom så gott som inte en enda man över gränsen, säkerligen gömde de sig allesammans i skogarna. Och våra landstormsmän fingo tid på sig att taga hand om och borttransportera alla avlämnade vapen och all ammunition samt, med nu vunnen erfarenhet, ordna litet bättre för nästa natt.

Med mörkret söndag kväll började det emellertid igen, och under nattens lopp kommo ännu flera än under föregående natt. även många hundra hästar samt nära tusentalet bilar av alla slag, bland de sista frampå måndagsmorgonen även befälhavande generalens bil, i vilken han jämte några stabsofficerare befunno sig. Nu berättades det även om kulsprutesmattor samt kanon- och flygmaskinsdån i kön, på andra sidan riksgränsen. De vildaste rykten voro i omlopp, och det hade tydligen varit så nära panik som det kunde.

Även vi började undra om »fienden» skulle hejda sig vid riksgränsen — eller om han skulle fortsätta? Faktum är, att vi voro beredda på vad som helst, men nu hade det under söndagens lopp kommit fram ytterligare linjetrupper, och de hade begagnat tiden väl. Lyckligtvis stannade »fienden» vid riksgränsen.

Vårt landstormskompani fick alltså, utan störande yarre saker, fortsätta med avvärningen och avtransporten, vilket pågick hela natten till måndagen. Men då avgingo även militärtågen, undan för undan alltefter som de under natten fullastades — att de funnos där var ett »himmelrike», och den främmande truppen formligen sjönk ihop i de uppvärmda III kl.-vagnarna och somnade nästan genast, tydligen fullkomligt utkörd av brist på både sömn och mat. Vädret var också hela tiden uruselt med regn och snöslask. Sista militärtåget avgick måndag förmiddag, och därmed voro så gott som alla borttransporterade. Kvar var endast de många hästarna med skötare — de skulle till en särskild hästdepå och avgingo på tisdagen med två särskilda tåg — samt bilarna, som senare under veckan i två olika kolonner under bevakning avgingo inåt landet. Ett hundratal var emellertid kvar länge nog, sönderkörda eller utan ägare. Och vårt landstormskompani hade arbete i 14 dagar med att från samhället avtransportera all den materiel som lämnats kvar.

I — — — Xy, där vi hade vår expedition, skulle de två första militärtågen stanna en timma och den främmande truppen utspisas. Att det lyckades fast det var en söndag, det är »en annan historia» — men jag kan ju nämna, att det till stor del var för att ortens samtliga restauranger med uppoffrande villighet åtog sig uppdraget och utspisade vardera många hundra man på en gång. För civila fanns den kvällen inte mycket mat kvar på restaurangerna — de fingo i stället se den främmande truppen marschera till och från järnvägsstationen, och den synen var onekligen beklämmande både ifråga om utrustning, klädsel och hållning över

huvud taget. Samtidigt marscherade händelsevis genom orten ned till järnvägsstationen för avtransport till gränsen en fullt utrustad, mobiliserad svensk större trupp. Jämförelsen var imponerande — och det både märktes och kändes.

Under uppehållet på järnvägsstationen gick jag en rätt lång stund fram och tillbaka på perrongen i sällskap med en major vid den främmande truppen och frågade honom då rentut, varav det kom sig att truppen var så blandad, t. o. m. vapenslagen emellan, och utan indelning i förband eller organisation över huvud taget — jag såg ju själv att det var så. »Ja — det är egentligen inte så eegendomligt som det ser ut», svarade han. »Vi mobiliserade för sent. Och när folket kom till mötesplatsen (de hade, som vi själva här i Sverige förr, kvar sina gamla 'mötesplatser' med förrådsbyggnader etc.), både befäl och manskap — en del pr järnväg, en del pr bil, en del med häst, en del pr cykel eller på annat sätt — och just hade fått ut sina uniformspersedlar och gevär samt höll på med att klä om sig — ja, då blevo vi överfallna per flygmaskiner, pansarbilar och motorcyklar, alla med kulsprutor och handgranater, och där stodo vi med våra enkla, vanliga gevär som inte ens var torrdragna utan furtfarande förrådsolja. Vad var det egentligen att göra annat än att hals över huvud ge sig iväg — det blev panik. Någon indelning eller organisation hann vi inte med — allt gick i rykande fart mot gränsen.»

»Sköt ni inte?» frågade jag. »Jo, nog ha vi skjutit alltid», svarade han, »men det kunde inte bli så mycket. Officerarna fingo inte tag i sitt manskap och detta ej i sina förband, och någon organisation var icke möjlig att genomföra. För resten har vårt försvar blivit försummat i så många år — och ungdomen bryr sig bara om pengar, nöjen och dans — att det inte är så underligt, att det nu brutit ihop.»

Härpå fanns intet att svara, hans förklaring var belysande nog.

Vi samtalade även med flera andra officerare och med många av manskapet på båda järnvägstågen och fingo här-

igenom det ovanstående bekräftat, dock med tillägg här och där av tal om »förräderi.» När jag frågade vad det var de varit mest rädda för, blev summan av svaren: »Flygmaskinerna, som gick nästan över huvudena, motorfordonen (pansarbilar och motorcyklar), som överraskande dök upp var som helst på vägarna, kulsprutesmattret och 'äggen' (äggformade handgranater), som de hade överallt i sina fickor.» Och på min fråga varför de ej försvarade sig och sköt, kom det: »Ja — vad skulle vi göra — vi hade bara gevär, och ammunitionen klickade ofta» (det var bl. a. här som talet om »förräderi» kom in, men — saken var den, att man icke tagit sig tid till att göra gevären rena från förrådsinlojningen!).

Några sårade fanns inte — åtminstone ej efter vad vi kunde se och höra — och kontingenterna (utom några sjuka här och där i vagnarna, till vilka kamraterna togo med sig mat) ställde ju i alla fall upp framför järnvägsstationen i och för indelning i matlag till de olika restaurangerna. Man såg inte ett enda bandage e. d. Däremot fanns det en del sårade i en annan kontingent om ett 70-tal man, som någon dag förut överskridit riksgränsen omkring 30 mil längre norrut och som nu här i — — — Xy förenade sig med sina landsmän.

Uppställningen gjorde f. ö. ett olustigt intryck, improviserad som den ju måste bli. Officerarna hade tydligen ingen särskild vana att »ta befäl», knappast truppen att ställa upp — det blev mest våra officerare, som fingo ordna upp det hela. Den blottade också utrustningens detaljer, alla voro ej helt i uniform, några hade uniformsrock och civila byxor, några tvärtom — så det var nog riktigt, att de blivit överfallna under utrustningen! Trötta voro de naturligen också! Men det blev bättre sedan de fått mat, för en del (enligt deras egen utsago) det första mål lagad mat de fått på flera dagar. Och när tågen avgingo, hurrades det på sina håll väldigt för Sverige. Stämningen hade tydligen stigit.

Några dagar senare passerade de båda först omnämnda

En första marsch i pluton (litet ovan).

bilkolonnerna vår ort, där de emellertid ej fingo stanna utan skulle köra igenom. Strax innan den första anlände, ringde transportbefälhavaren — en präktig landstormsfänrik — och anmodade mig komma ned och inspektera, ty i kolonnen gingo en del motorfordon, som nog inte var bilar utan motoriserat artilleri. Som jag var upptagen av annan tjänst, beordrade jag en adjutant kolonnen till mötes vid ett vägkors strax utanför orten med order, att de bilar som troddes vara artillerifordon, skulle längs en sidoväg dirigeras till en särskild samlingsplats. Efter en timme ringde han och rapporterade: »Jag har nu artillerifordonen samlade här, de äro 13 st. — där finnes bl. a. ett helt, nytt, fullt modernt motoriserat 15 cm. haubitsbatteri, med ammunition och utrustning samt chaufförer och nästan fullständig servis. Batteriet har inte lossat ett enda skott.» Ja — det var ett fint fynd, tänkte jag och ringde omedelbart in rapporten till vederbörande högre stab. Batteriet dirigerades så gott som omedelbart till särskild plats längre in i landet, under

bevakning av — det är belysande för situationen — de enda som vi just då i all hast kunde åstadkomma: vår signalofficer (en sidenhandlare i Stockholm) samt tre skrivbiträden (handelsresande) — men det var präktigt folk och de voro välbeväpnade. När batteriet avgick, sade jag till signalofficern: »Nu, min käre vän, få du ett befäl, som är ansvarsfullt och som du nog aldrig i ditt liv mera får — över ett modernt 15 cm. haubitsbatteri — se nu till att det kommer ordentligt fram!» »Ingen fara», skrattade han, »de vill själva dit så gärna och så fort som möjligt, ty de vill ha slut på det hela!» Batteriet kom fram -- utan något som helst intermezzo.

Det var för övrigt många, både officerare och halvcivila (ej fullt utrustade), som i sina bilar fingo — på hedersord eller med passersedel — köra direkt till den av högre myndighet anbefallda interneringsplatsen, ty vi hade varken tid eller folk att ordna med bevakning för dem. De kommo alla fram ordentligt.

Efter tredje dygnet lättade situationen, då var så gott som all främmande trupp borttransporterad, och interneringen övertogs av andra myndigheter. Vår stab hade gjort sitt. Arbetsamt hade det varit, alla hade hela tiden måst vara på sin plats, måltiderna hade måst intagas i omgångar, de flesta av oss hade på 2—3 nätter inte sovit mer än någon stund (i två sängar som vi låtit bära in i ett angränsande rum), och vi kände oss alla ganska »utlakade». Men spännande hade det varit, det var ju inte precis krig, men man visste ej hur det skulle gå, och det var i alla fall så nära en verklig krigshandling som möjligt att internera en så stor, främmande trupp.

Att det hela gick i lås berodde på kamratskap och verkligt god sammanhållning. Alla sågo och hörde allvaret i vad det gällde, alla gjorde vad de kunde, initiativ, oräddhet och ansvarskänsla fanns och där kunskaperna brast, grep den kunnige in — oavsett graden och utan ceremonier. Jag minns en natt, då ett ilsamtal kom, hur chefen och jag störtade in från angränsande rum — han i nattskjorta med

nakna ben och tofflor samt en vapenrock löst hopknäppt över kroppen, jag i »olle», kalsonger och strumpor. Och så blev det order och ilsamtal ut. En adjutant jämrade sig över sina trånga stövlar — »drag av dem då!» sade chefen, och det skedde. Där sutto vi sedan en stund, alla tre — med skrivbiträdena runtom — i våra lätta dräkter, tände våra pipor och kontrollerade expedieringen samt diskuterade läget. Då sade jag: »Nu skulle de se oss i — — — staben! Tänk om vi hade ett foto av det här!» Chefen brast i gapskratt: »Jo, du — men nu går vi allt och lägger oss ett slag igen, får se hur länge det varar! Väck omedelbart, om det händer något.» När kamrater och menige man ser sånt där, så följer de med i galoppen.

Det hördes också drag från truppen, som värmdes hjärtat. I den ena bilkolonnen åkte en främmande överste med några ur sin stab i en stor grön bil. Det var tydligen »en hög herre», som bråkat hela morgonen om än det ena, än det andra, och nu hade bilkolonnen gjort halt för sammanhållning och rast. Då bråkade han igen, gick fram till posten (en landstormsman) och sade i hög ton: »Jag är överste NN och vill ha en annan plats i kolonnen.» Men då ilsknade landstormsmannen till och svarade skarpt: »Överste — eller inte, det bryr jag mig inte om. Här gäller den order *jag* fått och den gröna bilen *ska* gå där den är. Och det vill jag säga, att mitt gevär är skarpladdat, och flyttas bilen — nu eller under marschen — så *skjuter jag!*» Det blev tyst, och översten bråkade ej mer under den marschen. Många andra drag skulle kunna anföras, men det får räcka med det här. Om de än kanske voro litet »kutryggiga» och inte kunde stå i korrekt enskild ställning, så visste dock större delen av våra landstormsmän — åtminstone de som nu varit med vi gränsen och där sett hur det var — att det var *allvar*, och då kunde de både ge besked och handla. De voro ej så »bakom» som man skulle tro — sen de väl blivit varma i kläderna.

Så var då för vår del det värsta arbetet över, och vi kunde återgå till mera normala arbetsuppgifter. Men dessa arbetssamma, spännande 2—3 dygn hade svetsat oss i staben samman på ett särskilt sätt, som i normala fall kanske tagit flera månader. Vi kände, att vi hörde ihop — från den högste till den lägste — att var och en av oss var en kugge i det gemensamma maskineriet, nödvändig var och en på sin plats och med sitt uppdrag för att maskinens gång — d. v. s. stabens arbete — skulle gå, och gå *väl*. Episoden vid gränsen och vårt arbete för den är ett av mina — och jag antar även de andras — livligaste och kanske intressantaste minnen från beredskapstiden.

»Seka.»

Meddelande från skattmästaren

För underlättande av kontakten mellan Kamratföreningens medlemmar och dess skattmästare har utrymme reserverats i denna publikation för ett kort meddelande angående ekonomiska frågor.

Vid föreningens årsmöte den 9 juni 1945 var kassabehållningen omkring kronor 2,000: — och medlemsantalet 500. Ett halvår senare är resp. siffror 4,000: — och 1,000, vilket innebär, att såväl kassan som medlemsantalet fördubblats.

I årsboken äro inbundna ett inbetalningskort till postgirokonto 262613 à 3: — kr., ett medlemskort för år 1946, som gäller först sedan postkvittot påklistrats samt ett brev-kort för anmälan av nya medlemmar. För att kamratföreningen vid årsmötet i juni 1946 skall kunna taga ställning till frågan om årsavgiftens sänkande för år 1947 erfordras, att envar, som önskar kvarstå som medlem, senast den 1 juni 1946 men helst tidigare insänder sin årsavgift. Om medlemsantalet även under år 1946 skall kunna fördubblas, måste varje medlem medverka vid medlemsanskaffningen. Det är därför att hoppas, att såväl postgirotalongerna som anmälningsbrevkorten komma att dugga tätt på skattmästarens bord under det kommande året.

Inspektion

Det var på den tiden, då armén var helt blå. — Efter flera dagars yttre och inre trimning stod truppen i korridoren och väntade på inspektion av regementschefen. Spänningen hade under oupphörliga rättningar och instruktioner stegrats till bristningsgränsen. Korridoren var smal och därför skulle avstånden under mottagningen vara förkortade och bakre ledets män betäcka luckorna mellan framförstående. Kompanichefen kastade oupphörligt oroliga blickar på plutoncheferna och kallade dem allt emellanåt samman för att i djupt kränkt fast lågmäld ton förehålla dem samma saker som minst tio gånger tidigare, bara sedan uppställningens början.

»Han ville ha det så. — — — — Är det då alldeles omöjligt att uppnå ordentlig rättning. — — — — Vi ha ju golvspringan att hålla oss till — skospetsarna på golvspringan, mina herrar.» — — — — »Jaså, går det inte? — — — — Är fötterna olika långa? — — — — kommer inte axlarna på samma linje, när vi håller oss till golvspringan? — — — — Och det säger ni först nu! — — — — Jag vill inte höra på några svepskäl. — — — — För resten har jag sett två man med en matt kant på en av knapparna och en som har byxslagen ett halvt finger för breda — i vilken pluton eller tropp säger jag naturligtvis inte, det får herrarna själva se efter, men om fem minuter kommer regementschefen. — — — — — Vi få talas vid senare, om det blir skandal.»

Spänningen stegras ytterligare, medan olika chefer gå igenom varje detalj. Kulmen är passerad, och en och annan börjar inte se någonting alls, medan de övriga se fel, där inga fel finnas.

»Tyst i ledet», kommenderas det oupphörligt, fast det är så tyst, att man kunde höra en knapphål falla, och »stå stilla

där», trots att alla stå som bildstoder. En frälsningssoldat på vänstra flygeln rör på läpparna, medan han stirrar rakt ut i rymden — ber han? Korpralen på flygeln får ryckningar i ansiktet — skall det bli skratt eller gråt? Löjtnanten tittar misstänksamt dit, medan han åter och åter drar tummen och pek fingret efter knappraden eller granskar sina axelklaffar, skor och allt möjligt annat. — — — — —
 »Flytta fram ena foten, men rubba inte den andra. — — — — —
 flytta inte geväret — — — — — varbygeln skall vara vänd rakt fram — — kom ihåg, att det heter spets även vid tillbakamarsch, men förpatrull vid frammarsch och efterpatrull vid tillbakamarsch — — — att vänstra flygeln är åt höger vid vändning åt andra ledets sida, att täten är bakåt efter helomvändning i marschkolonn, från höger rotekolonn, — — att andra ledet heter främre ledet efter helomvändning — — — att blindrotens andre man står still vid vändning utan rotutryckning vid formering av rotekolonn bakåt från höger», viskar en annan plutonchef.

Kompanichefen flyttar sig ett steg åt vänster, saxar tillbaka åt höger, medan han viskande frågar riktplutonchefen: »Står jag rätt?» Så säger han till fanjunkaren, som står bakom högra flygeln: »Fanjunkaren får hålla utkik» och tilllägger: »Vi få gå igenom det där tillsammans sedan», utan att någondera vet, vad det är, som skall genomgå. Men det låter så lugnt.

Då bryter det lös! Kompanichefen har vridit på huvudet och upptäckt en orakad — som tidigare undgått att bli avslöjad under alla granskningar. Otänkbart, men där står han dock med flera millimeter lång skäggstubb. Var ha vi haft våra ögon? Det är inte annat att göra än låta honom byta åt sig en plats i andra ledet, mer hinns inte med, men hos varje befäl väcks en osalig tanke: finns det flera sådana? Finns det många, som inte kan »erinran», postinstruktion, namnen på fördelningschefen, änkedrottningen, bataljonschefen, krigsministern! Allt är möjligt. —

Då — händer någonting förfärligt, någonting hemskt, upprörande! Fanjunkarens och kompanichefens ögon möta varandra stela av fasa. I dörren stå tre skäggiga, okamrade, orakade individer i blå- och vitrandiga handräckningskläder. De ha händerna i byxfickorna, de ha trängt ihop sig och speja undrande på scenen därinne.

»För millioner — — — förrådshandräckningen — — — den hade jag glömt», kommer det som ett anskri från fanjunkarens darrande läppar. Kompanichefen ger ifrån sig en serie oartikulerade ljud och tappar alldeles sin värdighet. Till sist får han fram:

»Men vad i herrans namn (o. s. v.) menar fanjunkaren? Vad ska vi göra, Chefen är här vilken sekund som helst!»

»Vi skickar in dem i dagkorpralsskrubben, där tittar han nog inte», är fanjunkarens förslag till lösning av detta oväntade problem, och kompanichefen ropar i vild panik medan han svänger sabeln:

»Gör vad tusan ni vill, men fort!»

Därmed är förslaget fastställt.

I samma sekund varskos, att regementschefen nalkas på kaserngården. Han blir synlig där nere i blå uniform av glänsande tyg, breda galoner, stjärnor, lackstövlar, vita mustascher. Profilen är rörlig och frodig både fram och bak, uppifrån och ned. Han talar livligt med regementskvartermästaren, viftar med ridspöet, stöter det framåt som ett vapen, lägger det i den vithandskade handen tillbaka till höften, medan läderöglan viftar och smäller. Man gör sig god tid, stannar ett tag och pratar på som om man träffats efter lång skilsmässa. Det mesta är kanske övertänkt, hör till pjäsen, men det verkar en aning lugnande på den uppjagade skaran innanför fönsterraden. Så tycks man plötsligt erinra sig någonting, och medan både chefen och kvartermästaren draga tummen och pek fingret efter knappraden, styra de med hastiga steg mot kaserningången.

»Glöm inte att tala högt», viskar kompanichefen i sista stund, innan han kommenderar »Giv akt» för översten, som nu står i dörren.

Man börjar från högra flygeln. Framför varje man gör översten halt och drar nacken tillbaka mot kragens baksida. Kompanichefen och regementskvartermästaren göra automatiskt likadant. Mannen i ledet gör också på samma sätt, men lika ofta tycks han ha nått gränsen för det möjliga i detta som andra avseenden. Han skall först säga sitt namn, följt av ett ljudeligt: »Överste». Sedan kommer en fråga.

Det går bra till tredje man, som ropar hurra två gånger i stället för att presentera sig. Några korn grovsnus åtfölja ropet, som är högst lojalt, fast det onekligen vittnar om en viss oordning i det meddelade ordförrådet. De grå mustascherna rycka en aning, kompanichefen ser olycklig ut, men ödet söker sig till nästa man, som efter presentationen får redogöra för kulbanan. Man skils med en aning ömsesidigt tvivel, men dock med högaktning. Då nästa man tillfrågas, varför gevärspipan är urborrad, och svarar, att geväret därigenom blir lättare att bära, blir spänningen något mindre tryckande, för att dock åter stiga när frågorna gå in på former och fälttjänst. Så kommer det stora ögonblicket. Översten stiger ett steg tillbaka, lägger den om ridspöet slutna handen mot höften, sträcker på sig, höjer blicken och ser på nästa man:

»Ni heter Andersson och är från Nyby i Linda. Ni är son till min gamle hästskötare på Stenboda läger 1889. Jag känner igen er efter er far. Hur är det med honom nu för tiden?»

Översten har sin specialitet. Han har förberett detta imponerande nummer. — — — Men i dag är oturen framme. Den tilltalade vrider sig, han vet inte hur han skall svara, ty han är inte Andersson. Denne, som skulle återfinnas just här, mitt för fjärde fönstret från höger, är i stället den skäggige som i sista stund flyttats till andra ledet. När denne söker ge sig till känna, är intresset inte alls detsamma

som förr. Efter en begrundande blick på kompanichefen går översten vidare, medan den rätte Andersson sjunker tillbaka i sin förra obemärkthet och en känsla av otrygghet bemäktigar sig de närmaste.

Men måttet av prövningar skall rågas ytterligare. Från inre delen av korridoren hörs ett fruktansvärt larm. En dörr slås upp så våldsamt, att den nästan rycks från gångjärnen, och i vild karriär rusa dammiga, lurviga, skäggiga skepnader rätt igenom leden mot utgångsdörren och ut i trapporna. Så blir det alldeles tyst. Blott en och annan flämtning och en djup suck kan förnimmas. Chefen står ett ögonblick och ser efter den bortvirvlande vilda patrullen — handräckningen, som inte stod ut längre i skosmörje-, vaselin- och sopluffen i den nästan lufttäta skrubben. Han sträcker på sig och säger med en nedgörande blick på den olycklige kompanichefen och med olycksbådande tonvikt på varje ord:

»Men — kapten — vad — är — det här? Det skall bli utredning.»

Kaptenen kan inte få fram ett ord — han vill helst sjunka genom golvet, ner i nästa kompani, ja i källaren och ändå längre.

Det blir något ödesmättat över fortsättningen, regementskvartermästaren undviker kompanichefens blick. I andra ledet sjunker stämningen ytterligare, och allra längst, när kurvan när översten påträffar en orakad individ. — Efter den formellt oklanderliga avtackningen, ser kompanichefen en bred galon försvinna däruppe i det blå, ungefär där senare tidens flygmaskiner pläga bli synliga eller försvinna.

— — —

Om ett par dagar börjar en snickare gå omkring på kompanierna och borra lufthål i dörren på dagkorpralsskrubbarna. — Regementschefen var en människovän.

Med författarens medgivande taget ur
»Soldatliv i helg och söcken»
av V. E. Schedin, utgiven på Lindfors
Bokf., Stockholm. Pris kr. 6:50 + oms.

Personalvården vid våra truppförband

Personalvården, som den nu utformats inom armén, är av ungt datum, men den har under de senaste åren allt mer kommit att utgöra en integrerande del av utbildningsarbetet. Först under beredskapsåren framstod klart nödvändigheten, dels att genom rådgivande personal skingra de värnpliktigas olikartade bekymmer, dels att under de långa beredskapskvällarna ge personalen möjlighet till gagnande fritidssysselsättning. Detta personalvårdande arbete krävde särskilt lämpliga utövare, personal, som måste vinna såväl de militära chefernas som manskapets förtroende. Vid varje förband ned till kompaniet tillsattes assistenter, som skulle biträda de militära cheferna med de vitt skiftande göromålen inom personalvården. Det dröjde ej heller länge förrän personalvårdsarbetet, centralt lett av försvarsstabens personalvårdsavdelning, allt mer intensifierades. Fältbibliotek, fältbiografer, teatersällskap och föredragshållare letade sig snart ned till förbanden vid gränserna och knappast gick väl någon vecka utan att förströelse i någon form gavs förbanden. Manskapets läslust animerades förutom genom studier av böcker i de rikhaltiga fältbiblioteken även genom statsunderstödda korrespondenskurser m. m. Ingen värnpliktig behövde någonsin känna sig sysslös på fritiden. Det är självklart att personalvårdsarbetet utvecklades olika vid olika förband, men förutsättningar funnos överallt att på ett lämpligt sätt använda fritiden. Den rådgivande verksamheten i religiösa och sociala frågor ökades allt mer och tusentals värnpliktiga ha väl förutom sina chefer även förbandens präster och assistenter att tacka för goda råd, då bekymren syntes allt för mycket hopa sig vid omtanken om den i hemmet kvarlämnade familjen.

Vid förbanden i depån, där utbildningstiden förlängts till ett år för flertalet värnpliktiga krävdes samma omvårdnad och här fick personalvården en allt fastare utformning. Även här krävdes personal för att stå de värnpliktiga till tjänst med råd av förut nämnd art och när det gällde att tillvarataga fritiden.

De erfarenheter, som under beredskapsåren vunnos, ha nu omsatts vid de olika fredsregementena. Även om de värnpliktiga, som nu fullgöra sin första tjänstgöring, i allmänhet icke bildat familj och därför icke alltid ha beredskapsmannens bekymmer för de sina, måste det ändå finnas personal vid sidan av de militära cheferna, till vilka de värnpliktiga kunna vända sig för att få råd och hjälp med olika ting. Personalvården har i detta avseende alltfört stor betydelse. Ett tillrättaläggande av olika spörsmål är nämligen till stort gagn för den rådsökande. Mången gång har på så sätt ett missnöje helt försvunnit, när en till synes befintlig orättvisa fått sin förklaring. En soldat, som har bekymmer och som är missnöjd, är icke någon god soldat. Personalvårdens utövare ha därför genom sitt rådgivande arbete, varvid bekymmer och missnöje kunna undanröjas, en viktig uppgift att fylla.

Missnöje kan emellertid även infinna sig av andra skäl och främst därigenom att mycken lärotid går till spillo för den värnpliktige, en tid, som för flertalet skulle ha utnyttjats för yrkesutbildning. Ett stillastående i utvecklingen kan lätt resultera i tillbakagång. Här ha kanske personalvårdens utövare den viktigaste uppgiften, då det gäller att hjälpa de värnpliktiga till rätta och att sålunda möjliggöra fortsatt utbildning. Det är ett omfattande arbete att tjäna alla intressen, men ingen möda får sparas, då det här gäller att åstadkomma ett gott resultat. Denna personalvårdsuppgift är betydelsefull även därför, att den värnpliktige befinner sig i en ålder, då gryende intressen för studier bruka visa sig. Det gäller här att på alla sätt stödja sådana intressen och att nå ett sådant resultat att kunskapsörsten ökas.

Orkestern övar.

Har detta mål kunnat nås även för sådana värnpliktiga, som i slö likgiltighet slagit sig till ro med folkskolans kunskaper, då har personalvården fyllt en verklig mission. Det står härvid klart att denna del av personalvårdsarbetet kräver intim kontakt med folkbildningsorganisationer för att den skall kunna tillgodogöra sig dessas erfarenheter beträffande fritidsstudier. Genom bildningsrådet, i vilket förutom personalvårdsofficeren, regementspastorn och assistenten även representanter för de fria folkbildningsorganisationerna och de olika personalgrupperna vid förbanden ingå, har en god möjlighet skapats för det förut rekommenderade samarbetet, som bör lämna goda resultat. Sedan nu beredskapstiden med dess oregelbundna inkallelser och kommenderingar är slut — något som vi väl alla hoppas — har därför de stabila arbetsförhållanden inträtt, som kunna ge lugn och fasthet i studierna.

Den del av personalvårdsarbetet, som här skildrats, har vid vårt regemente utformats dels som undervisning med lärare, dels som studiecirklar. Här studeras modersmål i praktisk utformning, matematik, stenografi, bokföring, språk, jordbrukslära, elektroteknik, teckning och målning, motor-

lära, hovslageri, musik såväl teoretisk som praktisk i form av orkesterspelning, samt slutligen maskinskrivning och träslöjd. I studiecirkel studeras dessutom samhällslära. Läs-lusten är i samtliga ämnen stor och lärarna i gemen äro mycket nöjda med eleverna.

Genom att till tiden särskilja den rena militärtjänsten, idrotten och fritidsundervisningen har möjlighet skapats, att studierna skola kunna bedrivas i östört lugn. Årets studiekull vid regementet uppgår i det närmaste till 500 värnpliktiga, vilket utgör omkring 60 % av årets rekryter. Värmlands största folkhögskola skulle man gott kunna säga. Det är nu bara att hoppas att intresset skall kunna vidmakthållas i sådan utsträckning att flertalet av de 500 eleverna efter värnpliktstjänstgöringens slut direkt ansluta sig till det fria utbildningsarbetet i hemorten. Även om de 40 timmarnas fritidsutbildning ej kunnat bli ett avslutat helt i vandrigen mot utbildningsmålet har väl i alla fall ett steg tagits i rätt riktning.

Till stor del uppfylles bildningsrådets verksamhet med förarbeten m. m. till den här ovan antydda fritidsundervisningen, men rådets verksamhet sträcker sig även till andra områden. Ett trevligt, rikhaltigt bibliotek med läsrum och en uppställning av böckerna efter moderna mönster har tillkommit som en frukt av rådets verksamhet. Utlämningsfrekvensen stiger för varje månad. Betydelsen av denna verksamhet behöver knappast här framläggas.

Allt mer och mer infogas under tjänstetiden föreläsningar, där skickliga föreläsare orientera de värnpliktiga i allmänt betydelsefulla frågor och ämnen. Det är naturligtvis svårt att fånga allas intresse, men har värnpliktstiden medfört ökad förmåga att följa med på en föreläsning har mycket vunnits. Val av ämnen och föreläsare måste av angivna skäl göras med största urskiljning. Samarbete mellan bildningsrådet och ortens föreläsningföreningar har också kommit till stånd, varigenom möjligheterna ökats att anskaffa föreläsare utan alltför stora kostnader.

I den nya slöjdsalen är arbetstakten god.

I bildningsrådets verksamhet ligger slutligen även att förbereda och ordna lämplig underhållning. Musik intager här av naturliga skäl en framskjuten plats, men tiden medger icke att söka åstadkomma en musikskolad publik. Det är också ganska naturligt att de värnpliktiga helst se egna förmågor uppträda och de förberedelser, som härvid komma till stånd, ge ytterligare möjligheter att bortarbета sysslöshet under fritiden.

Av vad jag här skisserat beträffande personalvårdens vitt skilda uppgifter framgår vilka stora arbetsfält, som ligga öppna för personalvårdens utövare. Den grund för fortsatt utbildning eller yrkesfärdighet, som i personalvårdens regi ges den värnpliktige kan vara av avgörande betydelse för dennes framtid. Det är därför att önska att statsmakterna alltfört komma att understödja denna viktiga verksamhet. Det understöd, som för närvarande gives av statsmedel till fritidsundervisningen, kommer indirekt vårt land till godo. Ett uppväxande släkte, där håg för studier och förkovran finnes, är nämligen en tillgång för landet.

Kurt Tählin
Personalvårdsoff.

”Med krigsveteraner och hemmefrontsmän”

Resa i fredens fotsår 1945

Detta hände midsommartid.

Lika snabbt som oväntat kom ordern om, att svensk militär skulle tjänstgöra som eskort och ordningspersonal på den engelska transport, som skulle transiteras genom landet via Stockholm upp till Narvik. Knappt mera än en halv timme fingo vi till vårt förfogande för att vidtaga de erforderliga anstalterna för denna resa, om vilkens utsträckning i tiden vi visste föga eller intet. Med febril hastighet och med bistånd av tillgängliga, hjälpsamma händer fingo vi persedlar och utrustning i ordning, varefter det bar iväg i firsprång mot stationen. Där fingo vi bevis för, hur pass viktig vår uppgift verkligen var, då man kvarhållit tåget över ordinarie avgångstid för att invänta vår ankomst.

Den kommenderade styrkan var inte stor — en officer och tvenne ordonnanser —, och våra ansträngningar att få närmare upplysningar angående denna resa genom den lakoniska ordern, vilken vi studerade på vägen mot gränsen, kröntes med ringa framgång. Vid gränsstationen mötte vi stora förband på väg hem från en långvarig bevakningstjänstgöring, och det enda, som egentligen påminde om tider, som varit, utgjordes av den på stationshusets tak målade svenska flaggan. Vi fingo här vänta någon timme, vilken vi begagnade till att på Järnvägsrestauranten intaga den måltid, vi gått miste om genom vår resa.

Efter en stunds väntande anlände den brittiske kontroll-officeren åtföljd av en norsk rödakorssyster. De kommo i en elegant Mercedes försedd med provisoriska nummer-skyltar av papp. Bilen hade tidigare tillhört tyska office-

rare, och vittnade vältaligt om, vad man bland dem ansåg som »nödvändighetsartiklar». Chaufförens första fråga gällde, var han kunde få tag i svenskt öl, och under resten av resan skulle vi få otaliga bevis på, hur god kvaliteten på vår svenska Pilsner egentligen är. Engelsmännen voro t. o. m. chevalereska nog att förklara den bättre än deras eget öl.

Här skulle det måhända vara på sin plats med en förklaring över avsikten med denna resa och dess utsträckning.

Engelsmännens uppgift var att övervaka och bistå vid transporter av de f. d. ryska krigsfångarna från Nord-Norge till hemlandet. Någon järnvägsförbindelse mellan de norra och södra delarna av landet existerar som bekant icke. Järnvägen når här inte längre än till Bodö. Sålunda återstodo alternativen sjöväg eller järnväg genom Sverige, och då det senare var betydligt att föredraga, begärdes och erhöles tillstånd av de svenska myndigheterna att få företaga en dylik transitering. Denna engelska styrka bestod utav nitton officerare och fyrtyotre underofficerare och manskap, summa sextiotvå man.

Efter ytterligare en stunds väntande anlände så de första engelsmännen i buss från gränsen. Egentligen upptäckte vi dem icke, förrän de voro mitt ibland oss. Urlastningen från bussen och ilastningen i den reserverade vagnen gick perfekt och på minsta möjliga tid. Sättet varpå den genomfördes tydde på lång praktisk erfarenhet av dylika manövrar. Det blev dessvärre inte så värst mycket svängrum över, när manskap och materiel kommit på plats. Alla tänkbara och även otänkbara utrymmen voro till bristningsgränsen fyllda. Men aldrig hörde vi under resan någon gång någon, som beklagade sig. Man var tydligen alltför van vid vidrigare förhållanden och tycktes t. o. m. anse dessa besvärigheter obetydliga.

Dessa män voro, på något undantag när, samtliga äldre män, d. v. s. sådana som lagt tjugoåren bakom sig, och de voro härdade efter lång tjänstgöring såväl i freds- som krigstider. Det är därför ingen överdrift att kalla dem vete-

raner. Med stolthet omtalade de, att de voro Montgomery's soldater, och några av dem voro också från den gamla, berömda Eighth Army och buro som synligt bevis härå utmärkelsetecknet »The Africa-Star». Bland dessa funnos även män med över tjugo år i tjänsten, äldre underofficerare härdade från »over-sea-service» i Burma och Indien. Namn sådana som El Alamein, Sicilien och Normandie voro för många av dem påtagliga realiteter i en icke alltför avlägsen tid.

Vad som mest föll en iakttagare i ögonen var deras högst föredömliga sätt att finna sig tillrätta, hurudan situationen än var. Personlig hygien var en högt uppdriven dygd, som aldrig försumrades; deras förmåga att praktiskt utnyttja alla upptänkliga utrymmen häpnadsväckande, och deras humör var ständigt på toppunkten. Denna samling män, bland vilka nästan alla samhällsklasser funnos representerade, från kolgruvarbetaren till universitetsläraren, utgjorde på sitt vis ett tvärsnitt genom det engelska folket, sådant det är i dag. Sådant det ständigt kommer att vara. Älskvärda, artiga, frikostiga och gladlynta.

Under resan språkade vi naturligtvis en hel del, och det var slående att höra dessa män tala om sin fiende. De påpekade förtjänster, de ansågo tyskarna vara i besittning av; talade om deras goda tekniker, organisatörer o. s. v., om deras föredömliga tunga industri och deras socialvårdslagstiftning. Om nationalsocialismen nämndes inget ord. Med undantag för ett tillfälle. Man hade fått tag på en svensk tidning, som studerades så gott sig göra lät. Så upphörde de med ens med det, vände en textsida mot mig och pekade där på ordet *Buchenwald*. »Not human!» var deras enda yttrande.

Färden gick i den ljusa nordiska sommarnatten genom Mellan-Sveriges fagraste bygder, över vilka en blek måne vandrade. På morgonen anlände vi till Stockholm.

På stationen mötte personal från engelska legationen jämte ett antal studenter, värnpliktiga från huvudstadsgarniso-

nen, vilka skulle tjänstgöra som ciceroner under det korta uppehållet. Man besökte Sportpalatset, gjorde en rundtur i buss, åt lunch på Skansen och ägnade sig sedan åt shopping så långt tiden och kapitalet räckte. Under uppehållet här blevo engelsmännen föremål för mer eller mindre överdriven uppmärksamhet från pressens sida. Priset togs konkurrens-löst av den tidning, som utkom med en löpsedel, vilkens huvudrubrik löd: »*Montys ökenrättor i Stockholm*». Under färden vidare blev jag i tillfälle översätta tidningens ifråga artiklar om engelsmännen för en garvad »war-correspon-dent» från Reuter. Hans enda kommentar var frågan: »Who wrote all these lies?!»

Så fortsattes resan med stambanan norrut, och de enda avbrott som gjordes, voro för intagande av kortare måltider vid uppehållsstationerna. Gång efter annan uttryckte engelsmännen sin glädje över att ha fått gästa detta land, som de funno så vackert, att de bestämt utlovade att återkomma. Då vi påpekade, att det väl icke behövde dröja så länge nu, när kriget var över, skakade de vemodigt överseende på sina baskerprydda huvuden och sade: »Japan is still left». Vad som för oss var ett avlägset skådespel, var för dem en högst påtaglig och ofrånkomlig realitet.

I Kiruna, där vi gjorde ett kortare uppehåll, träffade vi på lappar i sina färggranna dräkter. Alla tillgängliga kame-ror kommo genast fram, och det sällsynta mötet föreviga-des. Vid varje station, där vi gjorde något längre uppehåll, hade vi också fullt göra med att hålla den souvenirhungeriga allmänheten på behörigt avstånd.

Tidigare har här påtalats engelsmännens frikostighet. De delade med sig av allt de hade och fingo och bjödo till höger och vänster. Cigaretter formligen tvingades på oss, och det var märken sådana som Chesterfield, Craven-A och Gold Flake, av vilka den sistnämnda var en del av deras avlöning. Sju cigaretter om dagen av detta märke utgjorde deras ran-son. De flesta rökte men inte på långt när alla. När vi för-frågade oss angående våra hemma-krigspedagogers påståen-

de, att rökning vore nödvändigt i krig, skakade samtliga ånyo på huvudena och upplyste om, att de aldrig hört det förut.

Nu började vi emellertid på allvar komma in i fjällområdet, och de snöklädda topparna blevo allt vanligare företeelser. Åsynen av dessa voro ytterligare en ny upplevelse för en del av engelsmännen, medan andra av dem hade betydligt mera omfattande erfarenheter av dylika från The Far East och bergskedjorna där.

Allteftersom dagen led, närmade vi oss gränsen, och på eftermiddagen kommo vi så till Riksgränsen, varifrån det bar iväg direkt in i Norge, där vi gjorde ett längre uppehåll vid gränsstationen Björnfjell. Här möttes vi omedelbart av uniformerade norrmän med modern utrustning och de flesta försedda med den H-märkta stålhelmen. På denna plats befunno sig även ett stort antal tyskar, sysselsatta med att riva hinder och spärrar, att avlägsna taggtråd och att desarmera de otaliga minor, varav terrängen var formligen späckad. Man meddelade oss, att allt umgänge och alla samtal med tyskarna var absolut förbjudet. Upplysningen var intressant men obehövlig, då ingen åstundade någon närmare fraternisering med herrefolkets objudna representanter. Här bytte vi lok, och så bar det iväg ner mot Narvik på malmбанan, som slingrar sig fram på livsfarliga höjder utmed fjällväggarna. Nere i fjorden lågo trenne vrak av tyska jagare, vilka voro vackert roströda. Längre ut lågo ytterligare två stycken. Man kunde inte annat än le åt, att detta skulle ha varit engelska fartyg, en uppgift som tyskarna snabbt utsläppt. Utan någon som helst svårighet kunde man nämligen, trots det stora avståndet och vattnets femåriga åverkan, urskilja den tyska hakkorsflaggan målad i stäverna.

Vid en av stationerna stod en klunga barn, tysta men nyfikna. Engelsmännen voro inte sena att överösa dem med kex och godsaker. En liten gutt, som fått ett stort stycke choklad kastat i famnen på sig just som tåget lämnade sta-

tionen, rusade efter och utropade hänförd: »Takk. Takk. Danke. Au revoir».

Dagen hade varit strålande, och fastän det led mot kväll förmärktes ingen skymning. Vid sjutiden skymtade vi så Narvik i fjärran.

Redan på håll upptäckte vi den tyska soldatkyrkogården, där de ändlösa raderna av kors vittnade om, vad visiten kostat. Bakom kyrkogården vidtog det stora baracklägret för Edelweiss, de beryktade alpjägarna. Överallt, vart man än såg, funnos de gröna baracklängorna, och det framgick senare, att de så gott som samtliga ännu voro bebodda. Överhuvud taget fanns här ett långt större antal tyskar, än vi väntat oss. Det var en upplevelse att se, hur perfekt och fullständigt de forna besittarna ignorerades av norrmännen och de allierade.

Innan tåget ångade in på stationen passerade det ett läger för f. d. ryska krigsfångar, vilkas förtjusning över åsynen av engelsmännen tog sig öronbedövande uttryck.

Så voro vi då äntligen framme.

På stationen voro en mängd norrmän i alla åldrar församlade, och deras glädjestrålände miner och glada tillrop välkomnade engelsmännen, vilka emellertid endast fingo en kvart på sig att lasta ur tåget och i lastbilar, som stodo beredda att omedelbart föra dem vidare till Tromsø, varifrån de senare skulle transporteras av en brittisk örlogsman till Murmansk vid Ishavet. Om varandra stuvades officerare och manskap, och efter ett otal handskakningar, vilkas hjärtlighet icke var att taga miste på, skiljdes vi från våra vänner.

Vi begåvo oss genast ner på stan för att ordna inkvartering. På vägen mötte vi ett stort antal ryssar, vilkas sätt att hälsa den svenske officeren och t. o. m. hans ordonnanser vittnade om mycket högt uppdriven disciplin.

Vid en av huvudgatorna låg så Hotel Royal. Eller rättare vad som återstod av det forna lyxhotellet. Av skylten fanns bara H:t kvar och i rappningen syntes spår av splitter och

annan yttre åverkan. Det visade sig rätt snart, att här ej gick att skaffa någon inkvartering, varför vi hänvisades till stationen igen. Själva inredningen i hotellet var också den ramponerad. I den forna marmortrappan hade tyskar roat sig med att åka kana på klackjärnen, och sedan reparerat det hela med — cement. Möblerna voro mycket illa åtgångna.

Som vi voro törstiga förfrågade vi oss angående möjligheten till att få någonting att dricka. Man återkom med en halvliterflaska utan etikett och serverade oss den under namnet öl. Den kostade i norska pengar en krona och femtio öre, och norrmännen må förlåta mig det, men det smakade förfärligt. När vi emellertid upplyste om, att vi bara hade svenska pengar, gick det hela att ordna betydligt bekvämare. »Svenske-pengerne» är mycket värda i Norge i dag, där mynten endast äro av papper.

Så gingo vi ut att bese staden innan vi gingo till vila. Några ruiner stodo icke att upptäcka, då dessa redan voro bortschaktade. I deras ställe fanns nu f. d. tyskbaracker. Bebyggelsen var högst oregelbunden och vandrade högt upp på de omgivande, branta fjällsidorna. Mitt på torget stod ännu en bunkerliknande byggnad kvar. Den hade tjänat som kontor för NS och var nu åtskilligt skamfilad. Här och var stod inskriptioner sådana som »Leve Kongen» och »Ned med Quisling» kvar. Vid gatan ner till hamnen sutto splitternya gatuskyltar som omtalade, att den hette »Kongens gate». Skyltfönstrena gjorde över lag ett beklämmande intryck. Det var bara hemslöjd och papperskram, som fanns till salu. De skor som utbjödos, skulle i Sverige betraktas som kuriösa museiföremål liksom också de priser, man begärde för dem.

I utkanten av staden i närheten av stationen hörde vi musik, och då vi kommo dit, visade det sig härröra från ett ryssläger, där man sjöng och dansade av glädje över att snart få återvända hem. Medan vi stodo där, kommo ett antal latrinkärror körande förbi. Som kuskar tjänstgjorde

forna quisling-pampar. Rollerna voro med andra ord så ombytta, som man gärna kan önska sig.

Klockan började närma sig tolv — norsk sommartid — men ännu sken solen. D. v. s. den strålände midnattsolen rätt i norr, kastande sitt gulröda sken på det mäktiga fjällmassivet »Den sovende dronning» som vakar över staden i söder.

Mycket skall jag minnas från denna resa och från denna vistelse i Norge, men bland det som mest och djupast etsat sig in i mitt minne skall följande episoder stå, vilka få tjäna som avslutning på detta.

I Kiruna hade vi köpt så mycket svensk mjölkchoklad, vi någonsin kunde få med oss, och den delade vi ut till de mindre barnen, var vi kommo åt och så långt lagret räckte. En mor med sin dotter i barnvagn omfamnade mig med tårar i ögonen, då hon fick en enda, fattig chokladkaka, och utropade: »Takk! Tusin takk svensker!»

Det stod en pojke på en åtta år invid en husvägg. Jag stannade och frågade, om han var från staden, vilket han jakande besvarade. Jag tog fram en av de magiska chokladkakorna och gav honom den. Han slet av sig mössan, det glänste till i hans ögon och han sträckte ut sin hand och lade den i min. Han tog i hand, icke som ett barn gör. Han var redan tillräckligt erfaren. Honom skall jag aldrig glömma.

Så minns jag också en liten pike, som satt i sin mors famn nere på stationen och grät. Jag skulle just gå, då jag såg henne vända sitt svullna ansikte mot modern och utropa: »Mor, det finns mjölk på magasinet. Jag vet det. Du skall bara gå dit ned och köpa». — Det var därför hon grät.

Norges barn och ungdom, som vuxit upp under detta krig. Skall de någonsin kunna glömma och komma över vad de genomlevt? Må vi hoppas det innerligen!

Bo Ancker.